

7. КАЛЕНДАР ПРИРОДИ

Період існування Приазовського НПП починається з лютого 2010 р., тому довготривалі багаторічні комплексні фенологічні спостереження в його межах з об'єктивних причин відсутні. Ведення календаря природи ПНПП розпочато з 2011 р. і нині складає п'ятирічний період.

Орнітофенологічні спостереження у 2011-2015 роках найчастіше проводились в угіддях Молочного лиману: на ппп «Степанівська коса», «Мордвинівське пониззя та дельта р.Молочна», на постійних маршрутах і на Степанівській науково-польовій базі МДПУ (базовий орнітологічний стаціонар Мелітопольського педагогічного університету). На інших ділянках Приазовського ПНН для характеристики основних фенологічних явищ використані результати періодичних польових виїздів науковців, а також окремі повідомлення інспекторів ПОНДВ.

Метеорологічні дані для оцінки температурних показників базуються на вихідних даних Українського гідрометеорологічного центру для пунктів Кирилівка і Бердянськ, поданих на сайті <http://www.gismeteo.ru/diary>.

Як уже зазначалось, за основу робочої схеми для фенологічної періодизації року прийнята розробка К.П.Філонова та Ю.Д. Нухімовської [36]. Фенокліматична періодизація року та визначення сезонів базуються на екстремальних значеннях температур і відповідних фіто- і зооіндикаторах (Гордієнко, 2004) [10], а феноіндикаторами вважаються фенологічні явища, що знаходяться найближче за строками до переламних температурних моментів.

В календарі природи за 2015 рік враховані фенологічні дані, пов'язані із сезонними змінами в рослинному і тваринному світі на основних наукових полігонах та в період експедиційних виїздів.

Характерною особливістю зимового періоду 2014/2015 рр. була порівняно тепла і нестабільна зима, коли, після короткочасних похолодань на початку грудня 2014р. і січня 2015р., знову встановлювалися середньодобові температури повітря вище 0⁰С, в окремі дні навіть вище +5⁰С, що трималися, з короткими перервами, до кінця лютого 2015р. Хоча перший перехід середньодобових температур повітря нижче 0⁰С відбувся ще наприкінці листопада і тривав протягом 1-6 грудня 2014р., його змінив тривалий період плюсових середньодобових зимових температур 7-12 грудня та 16-27 грудня 2014р. Відповідно, стійкий перехід середньодобових і максимальних температур повітря нижче 0⁰С та межі субсезонів на протязі зимового періоду 2014/2015 рр. були невиразними, чітко визначеним був лише найхолодніший період сезону (субсезон глибока зима), що спостерігався з 6-9 січня (табл.34).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрієнко Т.Л., Попович С.Ю., Парчук Г.В., Гавриленко В.С., Прядко О.І., Коротченко І.А., Демченко В.П. Програма Літопису природи для заповідників та національних природних парків / під ред. докт. біол.наук, проф. Т.Л. Андрієнко.– Київ: Академперіодика, 2002.–103 с.
2. Анистратенко В.В., Халиман І.А., Анистратенко О.Ю. Моллюски Азовського моря. – К.: Наук. думка, 2011. – 175 с.
3. Антоновський О.Г., Барабоха Н.М., Демченко В.О., Дядічева О.А., Золотова Г.В., Микитинець Г.І., Сучков С.І., Яровий С.О. Програма збереження та відтворення окремих видів флори і фауни на території ландшафтної заказника «Степанівська коса» // Активне збереження окремих видів флори і фауни, природних середовищ: Матеріали наук.-практичного семінару працівників установ природно-заповідного фонду (12-14 серпня 2014 р., Гетьманський НПП, Сумська обл.) / за заг. ред. М.П. Книша, Г.В. Парчука. – Суми: Університетська книга, 2014. – С. 32-41.
4. Барабоха Н.М. Поширення та збереження рідкісних типів природних середовищ Приазовського національного природного парку // Матеріали першої міжнародної науково-практичної конференції "Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень". - Чернівці, "Друк Арт", 2014. – С. 279-282.
5. Бюллетень РОМ: Ітоги регіонального орнітологічного моніторингу. Спеціальний випуск. Ретроспектива результатів орнітологічного моніторингу в водно-болотних угіддях: Молочний лиман / под ред. И.И.Черничко, В.А.Костюшина. – 2015. – Вып.9. – С.62-68.
6. Виноградова З.А., Виноградов К.О. Зообентос Молочного лиману / Біологічне обґрунтування розвитку кефального господарства Східного Сиваша і Молочного лиману. – Праці ін-ту гідробіології АН УРСР. – 1960. – № 35. – С.
7. Вовк О.А., Барабоха Н.М. Ссавці Приазов'я / відп. ред. Н.М. Барабоха. – Мелітополь: ТОВ "Колор Принт", 2015. – 40 с.
8. Вовк О.А. Приазовський НПП – кандидат на входження до мережі з моніторингу та спасіння китоподібних // Матеріали першої науково-практичної конференції "Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень". - Чернівці, "Друк Арт", 2014. – С.277-279.
9. Воронова Н. В. Епідеміологічне значення кровосисних комарів та кліщів Запорізької області / Н. В. Воронова, В. В. Горбань // Вісник ЗНУ. – Запоріжжя: ЗНУ, 2008. – № 2.
10. Гордиенко Н.С. Роль багаторічних фенологічних спостережень в системі екомоніторингу природних комплексів // Известия Челябинского научного центра. Серия Биология. – 2004. – Вып.2 (23). – С.161-166.
11. Гураль-Сверлова Н.В., Гураль Р.І. Визначник наземних молюсків України / Р.І. Гураль, Н.В. Гураль-Сверлова. – Львів, 2012. – 216 с.
12. Демченко В.О. Стан Молочного лиману в результаті з'єднання його з Азовським морем у 2014 році / В.О. Демченко, М.Ю. Євтушенко, В.П. Воровка // Сучасні проблеми теоретичної та практичної іхтіології: VII Міжнар. іхтіолог. наук.-практ. конф., 10-13 вересня 2014 р.: матеріали. – Мелітополь – Бердянськ, 2014. – С. 69-72.
13. Демченко В.О., Черничко Р.М., Черничко Й.І., Дядічева О.А., Кошелів О.І., Демченко Н.А. Сучасний стан Молочного лиману як водно-болотних угідь міжнародного значення // Заповідна справа в Україні. – 2012. – Т. 18, вип. 1-2. – С. 114-119.
14. Дядічева Е.А., Черничко И.И., Черничко Р.Н. Основные итоги первичной и текущей инвентаризации орнитофауны Приазовского национального природного парка // Заповедники Крыма. Биоразнообразие и охрана природы в Азово-Черноморском регионе. Материалы VII Международной научно-практической конференции (Симферополь, 24-26 октября 2013 г.). – Симферополь, 2013. – С.323-328.
15. Дядічева Е.А. Список птахів Молочного лиману // Бюллетень РОМ: Ітоги регіонального орнітологічного моніторингу. Спеціальний випуск. Ретроспектива результатів

- орнитологического мониторинга в водно-болотных угодьях: Молочный лиман / под ред. И.И.Черничко, В.А.Костюшина. – 2015. – Вып.9. – С.57-61.
16. Зелена книга України /під загальною редакцією члена-кореспондента НАН України Я.П. Дідуха – К.: Альтерпрес, 2009. – 448 с.
 17. *Золотова Г.В., Вовк О.А.* Федотова коса як полігон вивчення фауни комах Приазовського природного парку. // Екологія – філософія існування людства: зб.наук.праць учасників II Науково-практичної конференції (Мелітополь, 22-23 травня 2015 р.) / за заг.ред. М.М.Радевої. – Мелітополь: ТОВ "Колор Принт", 2015. – С.194-195.
 18. *Золотова Г.В.* Вивчення ентомофауни Федотової коси. // Збірник наук.праць студентів, аспірантів і молодих вчених "Молода наука-2015": у 5 т./Запорізький національний університет. – Запоріжжя: ЗНУ, 2015. – Т.1. – С.138-139.
 19. Киселева М.И. Многощетинковые черви (Polychaeta) Черного и Азовского морей [текст] / М.И. Киселева. – Апатиты: Изд-во Кольского научного центра РАН, 2004. – 409 с.
 20. Коломійчук В.П., *Яровий С.О.* Конспект флори судинних рослин Приазовського національного природного парку / Відп. ред. Барабоха Н.М. – Мелітополь: ПНПП, 2011. – 173 с.
 21. Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (Берн, 1979 рік). — Київ: Мінекобезпеки України, 1998. — 76 с.
 22. Літопис природи Приазовського національного природного парку (2011 рік). Том. I. / За загальною редакцією Барабохи Н.М.// *Барабоха Н.М., Барабоха О.П., Брен О.Г., Вовк О.А., Голод Г.В., Демченко В.О., Дядічева О.А., Сучков С.І., Ярова Т.А., Яровий С.О., Антоновський О.Г., Микитинець Г.І.*; Приазовський національний природний парк. – Мелітополь, 2012. – 761 с. – Бібліогр.: 296 назв. – Укр. – Деп. в ДНТБ України 06.03.2013. № 3 – Ук 2013.
 23. Літопис природи Приазовського національного природного парку (2012 рік). Т. II. / За загальною редакцією Барабохи Н.М.//*Н.М. Барабоха, О.П. Барабоха, О.Г. Брен, О.А. Вовк, Г.В. Голод, В.О. Демченко, О.А. Дядічева, С.І. Сучков, Т.А. Ярова, С.О. Яровий, О.Г. Антоновський, Г.І. Микитинець*; Приазовський національний природний парк. – Мелітополь, – 2013. – 482 с. – Бібліогр.: 150 назв. – Укр. – Деп. в ДНТБ України 24.09.2013. № 42 – Ук 2013.
 24. Літопис природи Приазовського національного природного парку (2013 рік). Т. III. / За загальною редакцією Барабохи Н.М.// *О.Г. Антоновський, Н.М. Барабоха, О.Г. Брен, О.А. Вовк, Г.В. Золотова, В.О. Демченко, О.А. Дядічева, Г.І. Микитинець; С.І. Сучков, Т.А. Ярова, С.О. Яровий, О.П. Барабоха, М.Ю.Ткаченко.* Приазовський національний природний парк. – Мелітополь, – 2014. – 433 с. – Бібліогр.: 89 назв.– Укр. – Деп. в ДНТБ України 05.01.2015. № 1 – Ук 2015.
 25. Літопис природи Приазовського національного природного парку (2014 рік). Т. IV. / За загальною редакцією Барабохи Н.М.// *О.Г. Антоновський, Н.М. Барабоха, О.Г. Брен, О.А. Вовк, Г.В. Золотова, В.О. Демченко, О.А. Дядічева, Г.І. Микитинець; С.І. Сучков, Т.А. Ярова, С.О. Яровий, О.П. Барабоха, М.Ю.Ткаченко.* Приазовський національний природний парк. – Мелітополь, – 2015. – 372 с. – Бібліогр.: 44 назв.– Укр. – Деп. в ДНТБ України 26.06.2015. № 8 – Ук 2015.
 26. Лубянов И.П. Донная фауна реки Молочной / Зоол. журн. – 1954. – 33. – Вып. 3. – С. 537 – 544.
 27. Методи гідроекологічних досліджень поверхневих вод / О.М. Арсан, О.А. Давидов, Т.М. Дьяченко та ін.; [ред. В.Д. Романенко]. – НАН України. Інститут гідробіології. – К.: ЛОГОС, 2006. – 408 с.
 28. Моніторинг водно-болотних угідь Міжнародного значення. Методи та результати (Матеріали семінару “Організація та результати моніторингу водно-болотних угідь міжнародного значення в Україні”, м. Одеса, 4–6 березня 2014 р.)// під загальною редакцією О.З. Петрович. — К.: діа, 2014. — 148 с.

29. Оселищна концепція збереження біорізноманіття: базові документи Європейського Союзу / Ред. О.О. Кагало, Б.Г. Проць. – Львів: ЗУКЦ, 2012. – 278 с.
30. Проект організації території Приазовського національного природного парку, охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів об'єктів. – Київ, 2013 (затверджено 13.08.2014 р.).
31. Сверлова Н.В. Анализ видового разнообразия наземных моллюсков в степной зоне Украины (без Крыма) / Эколого-функциональные та фаунистичні аспекти дослідження моллюсків, їх роль у біоіндикації стану навколишнього середовища: Зб. наук. праць. – Вип. 2. – Житомир, 2006. – С. 252–256.
32. Смарагдова мережа в Україні / під редакцією Л.Д. Проценка. – К.: Хімджест, 2011. – 192 с.
33. Степанян Л.С. Конспект орнитологической фауны СССР. – М.: Наука, 1990. – 728 с.
34. Фесенко Г.В., Бокотей А.А. Анотований список українських наукових назв птахів фауни України. – Київ-Львів: Українське товариство охорони птахів, 2000. – 44 с.
35. Фесенко Г.В., Бокотей А.А. Птахи фауни України: польовий визначник. – Київ, 2002. – 416 с.
36. Филонов К.П., Нухимовская Ю.Д. Летопись природы в заповедниках СССР. Методическое пособие. – М.: Наука, 1985. – 142 с.
37. Халиман И.А., Анистратенко В.В., Анистратенко О.Ю. Моллюски северо-западной части Азовского моря: фауна, особенности распространения и экологии / Вестн. зоологии. – 2006. – 40. – Вып. 5. – С. 397 – 407.
38. Халиман И.А., Анистратенко В.В. Некоторые итоги изучения фауны и экологии моллюсков северо-западной части Азовского моря / Природничий альманах. Біол. науки. – 2006. – Вип. 8. – С. 264 – 272.
39. Червона книга України. Рослинний світ/за ред. Я.Дідуха.–К.: Глобалконсалтинг, 2009–900 с.
40. Червона книга України. Тваринний світ / за ред. І.А. Акімова. – Київ: Глобалконсалтинг, 2009. – 600 с.
41. Яровий С.О., Ярова Т.А., Брен О.Г. Ботанічні дослідження Приазовського національного природного парку. // Екологія – філософія існування людства: зб.наук.праць учасників II Науково-практичної конференції (Мелітополь, 22-23 травня 2015 р.) / за заг.ред. М.М.Радевої. – Мелітополь: ТОВ "Колор Принт", 2015. – С.132-134.
42. Bilz M. European red list of vascular plants / M. Bilz, Sh. P. Kell, N. Maxted, R. V. Lansdown Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2011. – 144 p.
43. European Red List of Birds / Compiled by BirdLife International. – European Union, 2015. – 77pp.
44. Gallego T. M. An overview of *Syntrichia ruralis* complex (Pottiaceae: Musci) in the Mediterranean region and neighbouring areas. / T. M. Gallego, M. J. Cano, R. M. Ros, J. Guerra. – Botanical Journal of the Linnean Society, 2002, P. 209–224.
45. The IUCN Red List of Threatened Species. Version 2015-4. www.iucnredlist.org
46. Птицы Украины, Ukrainian birdwatching community web-site [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.uabirds.org/by.php?|=ru.
47. www.geometridae.ru/handbook_1_page_1.shtml [Електронний ресурс] : [Інтернет-портал]. — Режим доступу: www.geometridae.ru/index.shtml – Geometridae.
48. IUCN, International Union for Conservation of Nature web-site [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.iucn.org/theme/species>.
49. Geometridae, сайт о бабочках этого семейства [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.geometridae.ru/handbook_1_page_1.shtml.